AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2010 / 16 • Haziran

ERİVAN TÜRKİYE'Yİ ELEŞTİRİYOR (2)

Ömer Engin LÜTEM

Bir önceki yazımızda, Ermenistanın 22 Nisan 2010 tarihinde Protokollerin onaylanması işlemlerini askıya aldıktan sonra Başkan Sarkisyanın her fırsatta Türkiyeyi eleştirmeye başladığını, örnekler de vererek anlatmıştık. Dışişleri Bakanı Edvard Nalbantyan da aynı çizgiyi izlemiş, ancak genelde daha sert bir üslup kullanmıştır. Adı geçenin Avusturyanın Profile gazetesine 15 Haziranda verdiği uzun bir mülakatı esas alarak başlıca eleştirilerini şöyle özetleyebiliriz. Ermenistan Dışişleri Bakanı Türkiyenin protokollerin Mecliste tasdikini dokuz ay bloke ettiğini söylemektedir. Önce Protokollerin imzalanmasından söz konusu mülakata kadar dokuz değil sekiz ay geçtiğini belirtelim. Sonra Türk Hükümetinin Protokolleri imzalandıkları ay (Ekim 2009) T.B.M.M.ne gönderdiğini hatırlatalım. Buna karşın Ermenistan hükümeti, onay işlemlerinin ilk adımı olan Anayasa Mahkemesine bile protokolleri süre sonra göndermiş, bu mahkemenin Ocak ayında aldığı kararından Protokolleri kendi Meclisine sunmuştur. Bu konuda önemli olan Protokollerin Meclise gönderilme zamanı değil protokollerin onay sürecinin durdurulmasıdır ki bu hususta tek sorumlu Ermenistan Hükümetidir. Her nedense Ermenistan bu kararı nedeniyle uluslararası alanda eleştirilmemiştir. Nalbantyan bu durumu iki ülken ilişkilerinin normalleşmesi sürecinde Ermenistanın attığı adımların tüm uluslar arası camia tarafından tasvip edildiğini hatta protokollerin onay işlemlerinin durdurulmasının dahi anlayışla karşılandığını söyleyerek açıklamıştır. Başta ABD, AB olmak üzere konuya ilgi gösteren ülkeler Ermenistanın protokolleri reddetmek yerine askıya almasından memnunluk duymuşlardır; ancak böyle yapmakla da Ermenistana hak etmediği şekilde cesaret vermişler ve Türkiye ile ilişkilerin normalleşmesinin bilinmeyen bir zamana ertelenmesinin sorumluluğunu da paylaşmışlardır. Gerçekten de öngörülebilir bir gelecekte Ermenistanın Protokolleri canlandırmaya niyeti olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda Nalbantyan Profile muhabirinin, kısa zamanda Türkiye ile bir yakınlaşma olup olmayacağı sorusuna normalleşme sürecinin ölmediğini ve askıya alındığını ümit ettiğini, eğer Türkiyede, ön koşul ileri sürmeden normalleşme sürecini yeniden ilerletmeye hazır bir muhatap olursa, kendilerinin de buna hazır olacaklarını söylemiştir. Ermen Bakanın sözlerindeki ilginç nokta Türkiyeye normalleşme sürecini yeniden ilerletmeye hazır bir muhatap olması ifadeleridir ki bu günkü Türk Hükümetiyle anlaşamadıklarına ve Türkiyede başlıca muhalefet partileri de Protokollere karşı olduğuna göre, Ermenilerin istedikleri muhatabı Türkiyede bulamayacakları sonucuna varılmaktadır. Diğer bir konu Türkiyenin protokoller imzaladıktan sonra fikrini değiştirdiği ve önkoşullar ileriye sürmeye başladığıdır. Olayların akışı hatırlandığında bu iddianın doğru olmadığı görülmektedir. Başbakan Erdoğan protokollerin imzalanmasından çok önce, sınırların açılmasını Karabağ sorununun

çözümüne bağlayan birçok beyanda bulunmuştur. Bunların en önemlisi 13 Mayıs 2009 tarihinde Bakü de Azerbaycan Meclisinde yaptığı konuşmadır ki burada Başbakan Türk sınırının 1993 yılında kapatılmasının, Karabağdan sonra diğer Azerbaycan topraklarının işgal edilmesinin sonucu olduğunu, bu nedenle sınırın işgali sona erince açılacağını söylemiştir. Bu konuşma Protokollerin imzalanmasından beş ay öncedir. Daha sonra da Başbakan Erdoğan her fırsatta Protokollerin uygulanması ile Karabağ sorunu arasında bağ kurmuştur. Bu durum Ermenilerin Protokollerin müzakeresi sırasında Türkiyenin bu belgelerin yürürlüğe girmesini Karabağ Sorunun çözümüne bağlayacaklarını bildiklerini ve bunu bilerek Protokolleri imzaladıklarını göstermektedir. Ancak, Sarkisyan ve hükümetinin, iç siyaset mülahazalarıyla bunu kendi kamuoylarından saklamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. O kadar ki 10 Ekim 2009 tarihinde Zürihte Protokollerin imzası sırasında Edvard Nalbantyan, Ahmet Davutoğlunun yapacağı konuşmada Karabağ Sorunu çağrıştıran bazı ifadeler olduğu ileri sürülerek Protokolleri imzalamak istememiştir. Aradan geçen zaman bunun Ermenistan kamuoyuna yönelik bir şov olduğunu ortaya koymuştur. Ermenistan Dışişleri Bakanının değindiği bir diğer konu da Başbakan Erdoğanın Türkiyede kaçak olarak çalışan Ermenistan vatandaşlarının sınır dışı edilebileceğine dair ifadeleridir. Nalbantyan, Başkan Sarkisyan gibi bu ifadeler ile 1915 olayları arasında bağlantı kurarak Ermeni soykırımının 1914-1915te benzer beyanlarla başladığını daha sonra 20. yüzyılın sonuna doğru Azerbaycanın Ermeni halkının katliam ve sürgününde de bu tür ırkçı beyanlar görüldüğünü söylemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus üç husus vardır. Birincisi 1915 olayları ile gerçekleşmemiş bir sınır dışı varsayımının aynı değerde mütalaa edilmesidir. İkincisi bu konu ile hiç ilgisi olmayan, Karabağ nedeniyle yapılan çarpışmalar sonucunda Azerbaycandan ayrılan Ermenilerin gündeme getirilmesidir. Üçüncüsü ise Türkiye ve Azerbaycanın ırkçılıkla suçlanmasıdır. Bu sert ifadeler aslında Ermenistan Dışişleri Bakanının Türkiye ile uzlaşmayı arzu etmediğinin işareti olabilir. Ermenistan Dışişleri Bakanının dikkat çeken diğer bir ifadesi Türkiye ile ilişkilerin normalleştirilmesinin önkoşulu olarak kendilerinin Türkiyeden Ermeni soykırımını tanımasını istemediklerini, Türkiyenin geleceğini inşa etmesi için geçmişiyle kendisinin barışması gerektiğine dair sözleridir. Türkiyede, Cumhuriyetin değer ve faziletlerini sorgulayan çok küçük bir azınlık dışında, herkesin soykırım iddialarını Türk halkına yapılmış bir hakaret olarak algıladığı bir ortamda, Türkiyenin geleceğini Ermeni soykırım iddialarına bağlamak en azından garip bir davranıştır. Diğer yandan, Nalbantyan bu kadar önem verdikleri soykırım iddiasını Türkiyenin tanımasını neden istemedikleri konusunda sessiz kalmakta ve böyle yaptıkları takdirde Türkiye ile hiçbir ilişki kurmalarının mümkün olmadığını bildiklerini itiraf etmek istememektedir. Kanımızca Ermenistan Dışişleri Bakanın en fazla önem verilmesi gereken sözleri Türkiyede Ermeni soykırımının tanınmasını isteyen bazı süreç ve hareketlerin varlığına değinmesidir. Nalbantyan Türkiye ile ilişkilerin normalleşmesi sürecinin başlamasından hemen sonra birçok Türk aydınının özür kampanyası başlığı altında internette bir kampanya başlattıklarını, birkaç hafta içinde 35 bin imza topladıklarını, ayrıca, 95 yıl sonra ilk defa, bu yıl 24 Nisan da İstanbulda Taksim Meydanında Ermeni soykırımın anıldığını söylemiş ve hemen ardından Türkiyenin bir gün Ermeni soykırımını tanıyacağını ümit ettiğini vurgulamıştır. Ermenistan Dışişleri Bakanın verdiği bu bilgiler, ana hatları itibariyle, doğrudur. Üzerinde durmadığı veya durmak istemediği husus bu tür hareket ve eylemlerin, çok küçük bir grup tarafından yapıldığı için, halen siyasi alanda bir önem ifade etmemesidir. Ancak, her yıl bu tür eylemlerin arttığı, bunların Ermeni soykırım

iddialarını serbestçe savunan birçok yayın tarafından beslendiği, soykırım iddialarını reddeden hareket ve yayınlarda ise adeta bir duraklama olduğu dikkate alındığında, bir süre sonra Ermeni soykırımının tanınmasını isteyenlerin önemli bir sayıya ulaşması olasıdır. Edvard Nalbantyan, Profile muhabirinin bir sorusunu Ermenistanın bağımsızlığından beri Türkiyeden toprak talebinde bulunmadığı şeklinde cevaplamıştır. Gerek Ermenistanda gerek Diasporada Doğu Anadolunun Batı Ermenistan olduğu inancı çok yaygındır. Buna rağmen Ermenistan, resmen, toprak talebinde bulunmamıştır. Bu çelişkili durum iki nedenle açıklanabilmektedir. Birincisi, geçmişte dünya savaşlarına ve milyonlarca kişinin ölümüne yol açmış olan toprak taleplerinin halen uluslararası toplum ve kamuoyu tarafından, ilke olarak, kabul görmemesidir. İkincisi ise Türkiyenin bu tür konularda çok duyarlı olması ve toprak taleplerini bir casus belli (savaş nedeni) olarak algılamasıdır. Ancak bugün toprak talebinde bulunulmaması geleceği bağlamamaktadır. Taşnaklar gibi aşırı milliyetçiler için Türkiyeden toprak talebi, konjonktürün Ermenistan için uygun Türkiye için ise uygun olmayan bir döneme bırakılmıştır. Bu arada Birinci Protokolde iki ülkenin aralarındaki sınırı tanıdıklarına dair ifadelerin Ermenistan Anayasa Mahkemesi tarafından sınırın fiilen tanındığı şeklinde yorumlandığı da unutulmamalıdır. Ermenistan Dışişleri Bakanı Türkiyeden tazminat istenmesi hakkındaki bir soruya da ihtiyatla yaklaşmış, bunun bir varsayım olduğunu, geçmişte Türkiyedeki mallarını kaybetmiş olan Ermenilerin torunlarının dünyanın her yerinde bulunduğunu, soykırımı tanınsa da tanımasa da bu kişilerin taleplerinin dikkate alacak hukuki yollar olması gerektiğini söylemiştir. Savaşlardan sonra, özellikle İmparatorluklar dağılırken, göç etmek zorunda kalmış kişilerin geride bıraktıkları mallar her zaman sorunlar oluşturmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlamak üzere Türkiye Hükümetleri, anavatana göç etmiş Türklerin malları konusuyla uğraşmışlar ve yıllar sonra fazla tatmin edici olmayan anlaşmalar imzalamışlardır. Birinci Dünya savaşı dönemi için ise Osmanlı topraklarını terk eden Osmanlı uyruklu kişilerin ülkeye geri döndükleri takdirde mallarını geri alabileceklerine ve gerektiğinde bu konuda dava açabileceklerine dair Lozan Antlaşmasında hükümler vardır. Ancak bu tür talepler için zaman aşımı süreler konmuştur ve bu süreler çoktan dolmuştur. O nedenle de vaktiyle mallarını geri almayanların artık talepte bulunmaları mümkün değildir. Edvard Nalbantyan bahsetmemiş olmakla beraber, Başbakan Tigran Sarkisyan birkaç ay önce, İkinci Protokolde öngörülen Tarihsel Boyut Alt Komisyonunun soykırım iddialarını ele almayacağını ifade ederken bu komisyonun soykırımın sonuçları ile meşgul olacağını bunlar arasında da malların iadesinin bulunduğunu söylemişti. Sonuç olarak Ermenistan Dışişleri Bakanı Edvard Nalbantyanın Profile gazetesine verdiği mülakatın Türkiye ile ülkesi arasındaki sorunlar hakkında yetkili bir ağızdan Ermeni görüşlerini içerdiği söylenebilir. Burada önemli olan bu görüşlerin hemen hiç birinin Türkiyenin görüşlerine uymadığıdır. Kısaca Türkiye-Ermenistan anlaşmazlığı sürmekte ve şu sırada ufukta bir uzlaşı olasılığı görülmemektedir.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: LÜTEM, Ömer Engin. 2026. "ERİVAN TÜRKİYE'Yİ ELEŞTİRİYOR (2)." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2010 / 16. Haziran 20. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/ERIVAN-TURKIYE-YI-ELESTIRIYOR-2

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır